

Олена Ішутіна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії і практики початкової освіти;

Євгенія Тасенко

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

зі спеціальності 013 Початкова освіта,

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Формування комунікативної компетентності у здобувачів початкової освіти здавна привертає увагу вчених та педагогів, оскільки вважається ключовою складовою успішної адаптації учнів у сучасному суспільстві. На тлі стрімкого розвитку комунікаційних технологій та змін у соціокультурному середовищі, забезпечення високого рівня комунікативної компетентності стає особливо актуальною проблемою сучасної освіти.

Проблема компетентнісного підходу знаходиться в центрі уваги таких дослідників як-от: С. Боднар, Н. Бібік, М. Вашуленко, В. Мартиненко, Н. Новак, О. Овчарук, О. Онопрієнко, О. Пометун, О. Савченко, П. Сікорський, Л. Штефан та ін., які обґрунтовують доцільність застосування інтерактиву для посилення ефективності процесу навчання.

Комунікативна компетентність є ключовою складовою успішного функціонування в сучасному суспільстві. Ця компетентність визначається як здатність ефективно спілкуватися та взаємодіяти з іншими людьми у різних сферах життя, що вимагає від особистості не лише мовленнєвої вправності, але й розуміння соціальних та культурних контекстів. Вона охоплює різні аспекти мовленнєвої, соціальної та культурної діяльності, включаючи навички висловлювання думок, слухання, розуміння та адаптації до комунікативних ситуацій [1; 2].

Ця компетентність включає в себе різноманітні аспекти, від вміння адекватно висловлювати свої думки та ідеї до здатності ефективно сприймати та розуміти інформацію, яка надходить від інших. Вона передбачає не лише мовленнєву вправність, але й глибоке розуміння того, як спілкування впливає на взаємини та взаєморозуміння між людьми.

Особливо важливо розвивати комунікативну компетентність учнів початкової ланки освіти, адже саме на цьому етапі формуються основи мовленнєвої культури, вміння спілкуватися та взаємодіяти з оточуючими. Початкова школа відіграє ключову роль у формуванні особистості учня, тому важливо, щоб з самого початку дітям надавалася можливість вдосконалювати свої комунікативні навички.

У цьому віці діти швидко вбирають нові знання та вміння, тому розвиток комунікативних навичок у початковій школі має величезний потенціал для подальшого успіху в навчанні та житті загалом. Крім того, у початковій ланці освіти формується базове розуміння соціальних норм і правил спілкування, яке впливає на подальший соціальний розвиток учнів.

Розвиток комунікативної компетентності у початковій школі також сприяє покращенню навчального процесу. Здатність ефективно спілкуватися та взаємодіяти з однокласниками та вчителями створює сприятливу атмосферу для навчання, сприяє активнішому обміну ідеями та сприйняттю навчального матеріалу.

Отже, розвиток комунікативної компетентності учнів початкової ланки освіти має вагому значимість як для їхнього особистісного розвитку, так і для успішного навчання та соціальної адаптації.

У початкових класах формування комунікативних навичок має ключове значення, оскільки саме на цьому етапі закладається основа для подальшого розвитку мовленнєвих та соціальних вмінь учнів. Педагогічний процес у початкових класах повинен сприяти розвитку мовленнєвої культури, вмінню адекватно сприймати та реагувати на інформацію, а також конструктивно взаємодіяти з оточуючими.

Основними складовими комунікативної компетентності учня початкової ланки є:

1. Мовленнєва компетентність – це вміння ефективно виражати свої думки та ідеї, будувати зв'язні висловлювання, користуватися різними мовними засобами та правильно структурувати мовлення. Мовленнєва компетентність є однією з ключових складових комунікативної компетентності учнів початкової ланки освіти. Ця складова визначається не лише здатністю висловлювати свої думки, але й умінням робити це ефективно та зрозуміло для оточуючих. Ефективна мовленнєва компетентність передбачає не лише правильний вибір слів, але й уміння будувати зв'язні та логічно послідовні висловлювання. Це означає, що учень повинен вміти структурувати свої думки, логічно послідовно розгортати їх у мовленні та уникати надмірних відхилень від основної теми.

2. Аудіювальна компетентність – це здатність слухати та розуміти інших людей, вміння реагувати на запитання, ідеї чи коментарі співрозмовника. Аудіювальна компетентність є ще однією важливою складовою комунікативної компетентності учнів початкової школи. Ця навичка передбачає не лише здатність слухати, а й активно розуміти та реагувати на інформацію, яку отримують від інших. Успішна аудіювальна компетентність включає в себе уміння уважно слухати співрозмовника, аналізувати отриману інформацію та відповідно реагувати на неї. Це передбачає не лише розуміння словесної інформації, але і вміння читати міжрядкові повідомлення, розуміти тон та емоційний стан співрозмовника.

3. Навички міжособистісного спілкування – це вміння взаємодіяти з іншими людьми, розвиненість соціальних навичок, уміння розуміти почуття та потреби інших, вміння співпрацювати та вирішувати конфлікти. Навички міжособистісного спілкування є ключовими для формування повноцінної комунікативної компетентності учнів початкової школи. Ці навички включають в себе різноманітні аспекти взаємодії з іншими людьми, які є важливими для успішного вступу в соціальне середовище та побудови стосунків.

Перш за все, це вміння взаємодіяти з іншими людьми. Учні повинні вміти виражати свої думки та почуття, слухати та розуміти інших, а також ефективно спілкуватися в різних ситуаціях. Вони повинні розвивати навички емпатії, тобто

здатність розуміти та співпереживати почуттям і потребам інших людей. Крім того, важливо мати розвинені соціальні навички, такі як уміння працювати у команді, вирішувати конфлікти мирним шляхом, дотримуватися правил спілкування та етикету. Вміння ефективно співпрацювати з іншими людьми допомагає створювати позитивне соціальне середовище, де кожен відчуває себе комфортно та поважно.

4. Навички невербальної комунікації – це здатність використовувати жести, міміку, тон голосу та інші невербальні засоби для передачі інформації та вираження емоцій. Навички невербальної комунікації відіграють значну роль у формуванні комунікативної компетентності учнів початкової школи. Ці навички включають в себе різноманітні способи вираження, які не використовують слова, але є важливими для ефективного спілкування та взаєморозуміння.

Жести, міміка та тон голосу є основними засобами невербальної комунікації. Вони допомагають передавати емоції, настрої та інші важливі повідомлення, які не завжди можна виразити словами. Наприклад, учні можуть використовувати жести для підкреслення своїх слів або міміку для вираження своїх почуттів. Тон голосу також може відображати настрої та емоційний стан співрозмовника. Крім того, до невербальних засобів комунікації також відносяться поза, вираз обличчя, контакт очима та інші аспекти, які можуть впливати на сприйняття та розуміння повідомлення. Наприклад, правильна поза може створювати враження впевненості та відкритості, тоді як незвичайна міміка може призвести до непорозумінь або неправильного сприйняття повідомлення.

Отже, навички невербальної комунікації є важливою складовою комунікативної компетентності учнів початкової школи. Вони допомагають учням ефективно взаємодіяти з оточуючими та виражати свої думки та почуття не лише словами, але й різноманітними невербальними засобами.

5. Культурна компетентність – це знання та розуміння соціокультурних норм, вміння враховувати культурні особливості спілкування в різних ситуаціях. Культурна компетентність є однією з ключових складових комунікативної компетентності учнів початкової школи. Вона включає в себе знання та розуміння соціокультурних норм, які впливають на спілкування та взаємодію в різних культурних контекстах. Учні, які володіють культурною компетентністю, розуміють значення культурних традицій, виразів та звичаїв, які можуть впливати на спілкування з представниками різних культур. Вони вміють враховувати ці особливості під час спілкування та взаємодії з іншими людьми, що допомагає їм уникати непорозумінь та конфліктів[1; 2].

Ці складові взаємодіють між собою, сприяючи формуванню повноцінного комунікативного потенціалу учня та підготовці його до успішного спілкування у різних сферах життя.

Таким чином, успішний розвиток мовленнєвої компетентності учнів початкової школи важливий для їхнього академічного успіху, а також для успішної адаптації у суспільстві. Комунікація є ключовою навичкою, яка відкриває двері до знань, можливостей та співпраці, тому розвиток мовленнєвої компетентності в початковій школі має велике значення для подальшого успіху учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н.М., Вашуленко М.С., Мартиненко В.О. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи : моногр. Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Пед. думка, 2014. 346 с.
2. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. №1. С. 65-69.

Ірина Лобачова

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики початкової освіти;*

Дар'я Маяцька

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 013 Початкова освіта,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ФОРМУВАННЯ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ГУМАННИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ: МЕТОДИ, ЗАСОБИ ТА ФОРМИ РОБОТИ

Формування гуманних якостей особистості у здобувачів початкової освіти є важливим завданням сучасної педагогіки. Це обумовлено необхідністю виховання всебічно розвинених, морально стійких та відповідальних громадян, здатних до емпатії та взаємодопомоги. Гуманні якості, такі як доброта, чесність, толерантність, повага до інших та вміння співчувати, повинні стати фундаментом особистості кожного учня.

Теоретичні засади гуманістичного виховання розробили І. Бех, А. Бойко, С. Гончаренко, О. Савченко, В. Сухомлинський, Л. Сущенко, Л. Хоружа та ін. Виховання гуманістичних цінностей у школярів представлено у роботах І. Барвінок, С. Борхович, О. Докукіної, Л. Канішевської, В. Киричок, О. Лавроненко, Ж. Петрочко, О. Столяренко, А. Сущенко та ін.

Гуманізм – це система поглядів, яка ставить в центр уваги цінність, гідність та унікальність людини. Він акцентує увагу на значенні індивідуальної свободи, морального вибору та розвитку особистості, а також на важливості гуманних відносин між людьми. Гуманізм вимагає поваги до прав і свобод кожної людини, сприяє терпимості, співчуттю, справедливості та соціальній відповідальності. Основними принципами гуманізму є: цінність людського життя (гуманізм наголошує на важливості кожного людського життя та підтримує зусилля щодо покращення якості життя всіх людей); індивідуальна свобода (важливим аспектом є право кожної людини на свободу думки, висловлювання, віросповідання та дій, поки вони не порушують прав інших); моральний розвиток (гуманізм закликає до розвитку моральних якостей, таких як доброта, чесність, справедливість, співчуття та відповідальність); раціональне мислення (заохочується використання науки, логіки та розуму для вирішення проблем та прийняття рішень); соціальна справедливість (гуманізм підтримує боротьбу за рівні права та можливості для всіх людей, незалежно від їхньої раси, статі, релігії, національності чи соціального статусу); емпатія та співчуття (підкреслюється